

stand, jeg fremstattede, da jeg forrige Gang havde Ordet, om, at Godseierne nu ligesom til enhver Tid have haft fuldstændig Frihed til at sælge Bøndergaardne samlede eller enkeltvis til, hvem de vilde, og paa saadanne Bilkkaar, som de kunne komme overeens med Kjøberne om, og til selv at beholde den fulde Kjøbesum, har det ærede Medlem jo fuldstændig godkendt, og jeg skal tillade mig at gøre opmærksom paa, at det ikke forholder sig, som det har været yttret her, at disse meget hyppige Omstændigheder af enkelte Bøndergaardne have været alene fra Godseier til Godseier; nei, det har ligesaa hyppigt været fra Godseiere til Bønder. Det forekommer mig er meget væsentligt, og det er, om man vil godkende eller underkende det Standpunkt, som et æret Medlem af Udvalget har stillet sig paa og gjort gjældende i Betænkningen, at den sædvanmæssige Billighed kan uden Fornærmelse for Vedkommende omskrives til en Lovtvang. Det er Noget, som jeg under ingen Omstændigheder kan godkende, og det har glædet mig ganske særligt, at det ærede 1ste Medlem for 1ste Kreds deri er enig med mig. Jeg skal i denne Henseende udtale, at jeg er ganske enig med det ærede Medlem i, at dette traditionelle Billighedskrav i Virkeligheden fyldestgøres fra Godseierens Side endnu den Dag idag. Jeg troer, at idetmindste Fleertallet af Landets Godseiere i fuldeste Maal fyldestgør det, og jeg troer ikke, at de behøve idelig og ibelig at mindes derom for at fyldestgøre det. Det er blevet, jeg kunde vel kalde det, en Modesag, fortrinsvis at fremdrage og rose, kunde jeg sige, de Godseiere, som i største Maal ere imødekommene Tidens stærke eller idetmindste højrøstede Fordringer om en hurtig Overgang fra Fæste til Selveiendom ved, og det ganske vist ikke til deres egen Skade, hurtig at sælge; men jeg er af den bestemte Formening, at man netop blandt de Godseiere, som ikke have fyldestgjort dette Krav, blandt de Godseiere, som have trødsset Tidens Strøm ved endnu at holde deres Gods samlet, vil finde dem, der have bragte de største pecuniære Offre for Bønderstanden. — Naar jeg forrige Gang, jeg havde Ordet, sammenlignede den Tvang, der hviler paa Skovgrunden, med

den Tvang, der hviler paa Fæstejorden, ja, saa er det ganske rigtigt, at denne Eignelse halter ligesom alle andre Egnelser, men jeg troer heller ikke i større Grad. Eigheden er den, at der paa begge disse Arter af Grund er lagt visse Indskrænkninger med Hensyn til Brugen for Almeenvællets Skyld, Indskrænkninger, som, saalænge de vare, formindste den vedkommende Eiendoms Brugsværdi, men uden at de i noget af Tilfældene kunne constituere en Medveiendomsret for Staten. Deri er der i mine Tanker Eighed, men at der ved Siden deraf ganske vist er store Forskjelligheder mellem de to Indskrænkninger, skal jeg ikke benægte. — Først og fremmest forlader det høitærede 1ste Medlem for 1ste Kreds, maa jeg dog endnu, i Anledning af en Ytring af ham, som fandt en ikke ringe Gjenslang her i Thinget, tillade mig at fremføre en ganske kort Bemærkning. Det ærede Medlem udtalte, at man i 1850 havde sat Godseierne istand til at sælge deres Gods, som de hidtil havde maattet holde samlede indtil et vist Maal, nemlig 200 Tdr. Hartkorn, for at bevare Hovedgaardsfriheden, og at man ikke alene havde givet dem denne Frihed til at sælge, men at man endog havde betalt dem for Ophævelsen af Hartkornsforskjellen. Det forholder sig ganske vist saaledes, det er noget aldeles Uomtvisteligt, men jeg kunde dog ønske at henlede det ærede Medlems Opmærksomhed paa, hvad det i Virkeligheden er, man har givet, og i hvilket Forhold det, man har givet, staaer til den friere Disposition over Fæstegodsset, som derved vandtes. Dengang, i 1850, berøvede man Hovedgaardene den væsentligste Deel af den Frihed, den hidtil havde haft, nemlig Frihed for Deeltagelse i visse communale Byrder, uden at give noget som helst Vederlag derfor, og selve den forøgede Statsstattebyrde vederlagde man med et langt mindre Beløb end det, man gav til andet frit Hartkorn, der ikke var knyttet til Gods. Smidlertid blev der givet Noget, der blev givet det femtendobbelte Beløb af det, som Statsstatte blev forøget med; men i hvilket Forhold staaer denne Vederlagssum til den friere Disposition over de 200 Tdr. Hartkorn Bøndergods, som derved opnaaedes? Ja, naar man antager, at Hovedgaardenes Størrelse varierer mellem 40 og